

HET VERLANGEN ZIEKTE TE BEGRIJPEN

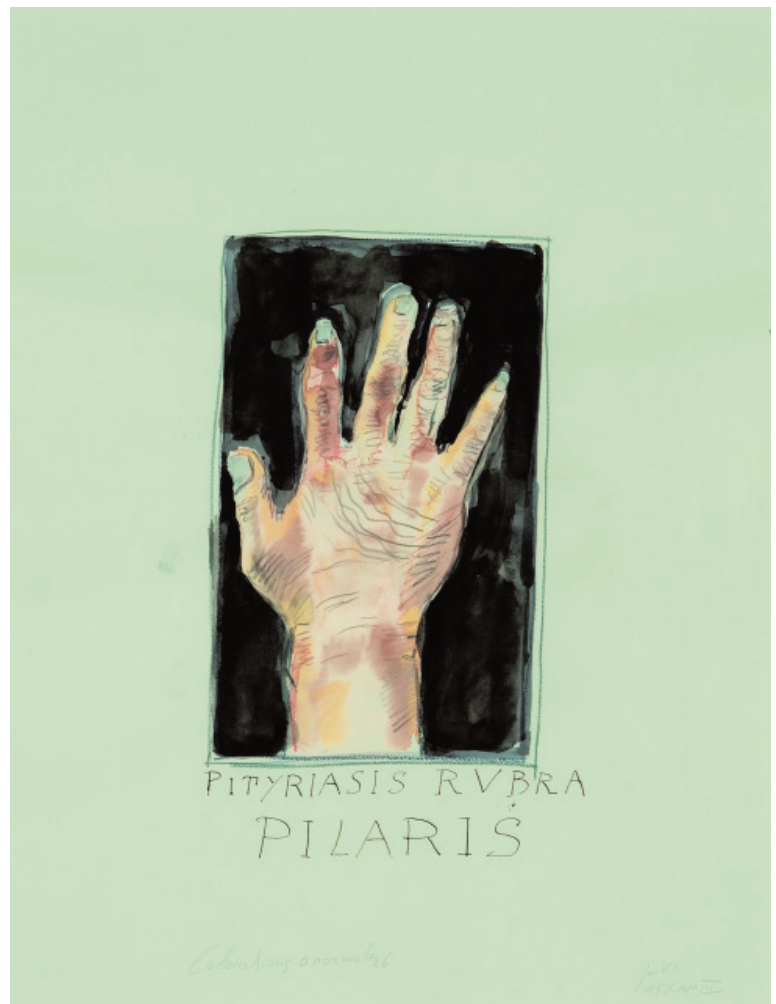
Hoewel de recente inzichten in de neurobiologie de tweedeling lichaam-geest verregaand ter discussie stellen, toch is de medische ziektebenadering nog steeds gekleurd door het dualistische denken. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het gangbare onderscheid tussen 'lichamelijke' aandoeningen en 'geestelijke' stoornissen. Het is ook herkenbaar in de gedachte dat de arts zich voornamelijk met lichamelijk lijden bezighoudt en dat het psychisch lijden de patiënt toebehoort. De behandeling van de ziekte lijkt dan eerder het domein te zijn van de arts, de beleving die van de patiënt. Navenant lijkt ziekte vanuit medisch perspectief een objectief waarneembaar gegeven te zijn. Voor de betrokkenen zelf is ziekte veel minder eenduidig.

Wanneer ziekte bekeken wordt vanuit het leven zelf, gaat die indeling tussen lichaam en geest niet langer op. Een ziekte 'hebben' en ziek 'zijn', zo blijkt uit een vergelijking tussen kanker- en depressieverhalen, zijn twee zijden van dezelfde medaille: 'leven' met ziekte. Ziekte, althans deze ernstige aandoeningen, is zowel een fysieke sensatie als een diepgaande emotionele beleving. Naargelang het beschreven ziektebeeld kan de nadruk meer of minder op de ene dan wel op de andere betekenis liggen. Opmerkelijk is echter dat de gangbare tweedeling tussen lichamelijke en geestelijke stoornissen hierbij niet richtinggevend is.

Voorals autobiografieën over depressie zijn in dat opzicht interessant. De depressie wordt er uitgetekend naar het medische model, inclusief verwijzingen naar de DSM IV, het veelgebruikte classificatiesysteem voor psychische stoornissen. Zo wordt depressie in medische terminologie benoemd en worden tekens en klachten van ziekte tot in de meest pijnlijke details uiteengezet. Het is een levensbedreigende ziekte, zo wordt benadrukt, die zich vooral lichamelijk laat voelen. Om die woorden kracht bij te zetten wordt

herhaaldelijk de vergelijking gemaakt met kanker. Depressieverhalen beschrijven ziekte zoals dat verwacht zou worden in geval van een lichamelijke aandoening.

Tegelijkertijd is het in die verhalen duidelijk dat een medische omschrijving van de ziekte niet de volledige ervaring van depressiviteit kan omvatten. Wanneer wordt ingegaan op die aspecten van de ziektevertellingen die niet passen binnen dit gladgestreken medische plaatje, dan komt naar voren hoe depressie een diepgaande ervaring van verlies is: verlies van lichamelijke controle, verlies van genot, van verlangen, van de grip

LICHEN RUBER PLANVS

Coloration anomaly 15

1881
EXAMINÉ

op het leven, van de ziel en zelfs verlies van betekenisvolle woorden om dit gevoel van verlies te beschrijven. Depressie is een aandoening waarin de beperktheid van het bestaan heel tastbaar en reëel voor ogen staat. Omdat dat inzicht niet leefbaar noch beschrijfbaar is, kan het niet anders dan worden weggeschreven in medische beschrijvingen van een pathologie die klinische depressie wordt genoemd.

Kankerverhalen verschillen van depressieverhalen doordat zij in de eerste plaats een levenscrisis beschrijven, iets wat veeleer met psychische aandoeningen wordt geassocieerd. Kanker wordt tot uitdrukking gebracht als een geniepige ziekte die zich dermate sluiks manifesteert dat ze mensen dwingt te leven in onzekerheid: onzekerheid over de eigen lichamelijke toestand, over het verloop van de ziekte en over de toekomst. Kanker brengt een onomkeerbaar verlies van zekerheid en voorspelbaarheid met zich mee.

Hoezeer beide ziektebeelden ook verschillen, de crisis die deze ziekten veroorzaakt, blijkt even indringend te zijn in geval van depressie als in geval van kanker. Ernstige ziekte, van psychische of van lichamelijke aard, stelt de vanzelfsprekendheid van het leven ter

discussie. En hoewel uiteraard niemand het leven onder controle heeft, wordt men in geval van ziekte de illusoire zekerheid ontnomen het leven in handen te hebben. Daarom is ziekte in verhalen te begrijpen als een metafoor voor het menselijk verlangen om het leven te beheersen en te begrijpen maar tegelijkertijd de pijnlijke beperkingen hiervan te voelen. Het dualistische lichaam-geest-denken is daar een voorbeeld van. Het is een solide paradigma om ziekte te zien als een behandelbare entiteit. Omdat elke categorisering een reducering inhoudt, kan dit paradigma de complexiteit en meerduidigheid van het leven met ziekte nooit ten volle omvatten. In de verbeelding van ziekte, zoals in depressie- en kankerverhalen, komt datgene van ziekte aan de orde dat weerbarstig is aan het lichaam-geest-denken. Daardoor is ziekte misschien niet beter te begrijpen, maar is die complexe werkelijkheid, die we ziekte noemen, tastbaar aan de orde. (SVD)

Jan Van Imschoot, *Lichen Ruber Planus, colorationes anormales*, waterverf op gekleurd papier, SMAK Gent

Félicien Rops, *La buveuse d'absinthe*, heliogravure, Musée Provincial Félicien Rops Namen

